

М. Ю. Мифоненко,
к. е. н., Національна академія державного управління при Президентові України

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З БІДНІСТЮ

У статті характеризуються суть і особливості стратегічного соціально-економічного розвитку країни, підкреслюється об'єктивна необхідність посилення боротьби з бідністю в Україні.

The article characterized the nature and features of socio-economic development, stresses the objective necessity of strengthening the fight against poverty in Ukraine.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегічне планування, доходи населення.

ВСТУП

Питання стратегічного розвитку країни є, з одного боку, мабуть, найбільш складними з точки зору теоретичного і методологічного забезпечення з усіх проблем, що вивчаються сучасною економічною наукою, а з іншого боку, і найбільш важливими за рівнем впливу на розвиток не тільки конкретних територій, але і всього суспільства.

Неоднозначність стратегічного управління (немає загальноприйнятого визначення, існують розбіжності в питаннях його необхідності й компетентності) можна характеризувати тим, що це, скоріше, певна філософія або ідеологія бізнесу і менеджменту. Звичайно, існує ряд рекомендацій, правил і логічних схем аналізу проблем і вибору стратегії, а також здійснення стратегічного планування і практичної реалізації стратегії, але на практиці стратегічне управління — це:

— симбіоз інтуїції і мистецтва вищого керівництва вести організацію до стратегічних цілей;

— високий професіоналізм і творчість службовців, що забезпечують зв'язок організації із середовищем, оновлення організації і її продукції, а також реалізацію поточних планів;

— активне включення всіх працівників у реалізацію задач організації, в пошук найкращих шляхів досягнення її цілей.

При здійсненні стратегічного управління основний упор робиться на стратегічне планування, причому не тільки як складання стратегічного плану, але і як реалізація цього плану.

У даний час стратегічне планування — один з найдієвіших інструментів менеджменту. У країнах з розвинутою ринковою економікою стратегічне планування — найважливіший інструмент державного регулювання господарства.

Головна мета процесу стратегічного планування — максимізувати на довгострокову (безперервну від моменту початку планування) перспективу сукупний, інтегральний суспільний ефект при оптимальному використанні ресурсного потенціалу, під яким розуміють безумовне виконання умов стійкості розвитку території.

Основне завдання, яке повинне бути вирішене в процесі стратегічного планування, — найбільш повний облік всіх ресурсів, всіх можливих технологій отримання громадського ефекту від використання кожного виду ресурсів.

РЕЗУЛЬТАТИ

У вітчизняній практиці стратегічного планування оцінка рівня соціального розвитку території включає, як правило, оцінку різних секторів соціальної сфери на основі наступних показників: оцінка демографічної ситуації та здоров'я населення; оцінка сфери соціального захисту; оцінка житлових умов населення; оцінка розвитку сфери освіти; оцінка рівня розвитку сфери культури; оцінка розвитку сфер фізичної культури, спорту, активного відпочинку, туризму; містобудування та архітектури; громадської безпеки.

Комплекс цих оцінок свідчить про життєдіяльність

різних соціально-демографічних груп, у тому числі і серед найбільш бідного населення.

Будь-яка політика, спрямована на зниження бідності, не може бути реалізована без розуміння того, що ми маємо на увазі під бідністю, як ми можемо її виміряти, хто є бідною і які причини попадання до їх числа. Без усвідомлення цих питань будь-яка стратегія сприяння скороченню бідності може виявитися неефективною, навіть у разі відсутності дефіциту ресурсів.

Важливо відзначити, що рівень і глибина бідності залежать, з одного боку, від досягнутого рівня життя, з іншого боку, від методології визначення лінії бідності й вимірювання доходів населення. Офіційна статистика не веде спостереження за доходами домогосподарств, оцінки бідності ґрунтуються на даних про витрати. Разом з тим, вибір показника дохідної забезпеченості може істотно вплинути на рівень бідності, тому що тільки у 40—50% домогосподарств доходи і витрати збігаються і можуть розглядатися як взаємозамінні показники.

В українських традиціях виміру рівня життя частка бідного населення є пріоритетним показником моніторингу бідності. Слід підкреслити, що даний індикатор не чутливий до зміни глибини бідності (дефіциту ресурсів бідних), який вказує на те, який в середньому обсяг ресурсів необхідно додати бідним для того, щоб вони перестали бути бідними. Даний критерій особливо важливий для вимірювання ефектів від реалізації соціальних програм, адресованих безпосередньо бідному населенню. Більшість з них не виводить сім'ї зі стану бідності, але суттєво знижує її глибину.

Деякі обстеження домашніх господарств свідчать про те, що у населення бідність асоціюється не тільки з відсутністю доходів. Більшість до альтернативних форм прояву бідності відносять обмеження в доступі до житла, освіти, ліків та медичних послуг.

Результати аналізу даних репрезентативних вибіркового обстежень домогосподарств дозволяють виділити наступні фактори, що сприяють скороченню бідності: наявність оплачуваної роботи в працездатних; доступ до пенсій і допомоги; участь у програмі негрошових натуральних пільг; наявність натуральних надходжень з особистого підсобного господарства; допомога родичів.

Якщо розвивати процес бюджетування, орієнтований на результат, показники дефіциту доходів повинні бути впроваджені в систему контрольованих показників, оскільки заходи підтримки, що підвищують рівень життя бідних, але не виводять сім'ї з числа бідних, не чутливі до оцінок частки бідного населення.

Поряд з підтримкою держави у формі громадських програм важливим джерелом фінансової підтримки для деяких домогосподарств служать соціальні зв'язки і підтримка родичів, які не живуть в домогосподарстві.

У цілому, фактори бідності поширені серед бідних і небідних. Однак низька заробітна плата і пенсія є причиною бідності для більшості бідних сімей. Частка заробітної плати в українському ВВП всього 30%. У розвинених країнах — 70—75%. Вже чотири поко-

ління поспіль найманий працівник в Україні за аналогічну за інтенсивністю і кваліфікацією працю отримує зарплату в десятки, а в деяких галузях і в сотні разів меншу, ніж в інших країнах. До певного моменту це було нашою конкурентною перевагою, зараз вже немає, оскільки відбувається зниження якості його праці, скорочення внутрішнього ринку. Відповідно слід розглянути можливість прийняття більш досконалого законодавства, що регулює мінімальний розмір оплати праці, а також більш жорстких нормативних вимог до виплати заробітної плати підприємствами та організаціями.

Істотно знижує рівень бідності доступ до соціальних трансфертів. Але, як показує досвід, не завжди спостерігається достатню відповідність між тими, хто отримує соціальні трансферти (у тому числі пільги), і тими, хто входить до категорії бідних. Фактично є група бідного населення, яка не має доступу до грошової допомоги та пільг. Це свідчить про недостатню спрямованість програм соціальної допомоги на підтримку бідних верств населення.

Залучення не спекулятивних інвестицій навіть в окремі галузі неминуче підніме доходи всього населення — приплив піднімає всі човни. Крім того, існують додаткові резерви структури економіки, які можна використовувати в боротьбі з бідністю.

ВИСНОВОК

На закінчення хотілося б сказати, що немає нічого поганого у випереджальному зростанні рівня життя окремих верств українського суспільства. Проблема в іншому, якщо мізерні ресурси бідних (часто не здатні забезпечити їм самостійну адаптацію, подолання важкої матеріальної ситуації) будуть і далі виснажуватися, зростання деградації, маргіналізації певної частки українського населення, а отже, соціальної напруги, криз та конфліктів в українському суспільстві — неминучий. Тому розширення доступу до каналів зайнятості, інтеграції, поповнення і зростання матеріальних і соціальних ресурсів, вирівнювання вкрай диференційованих шансів різних груп населення — одна з центральних проблем боротьби з бідністю на Україні, пріоритетне завдання соціальної політики держави і турботи суспільства. Подолати її можна, якщо боротися не з бідністю в країні, а з бідністю країни. Напрями очевидні: економічне зростання, розвиток системи накопичення і кредитування, створення можливостей для самореалізації громадян на всіх рівнях влади, бізнесу та громадського життя.

Література:

1. Соціальна економіка: навч. посіб. / Кол. авт. О.О. Беляєв, М.І. Діба, В.І. Кириленко та ін. — К.: КНЕУ, 2005. — 196 с.
2. Черенько Л. Бідність в Україні: нові тенденції та особливості прояву // Праця і зарплата. — 2007. — № 28. — С. 4—5.
3. Лібанова Е.М. Трансформація державної соціальної політики в контексті забезпечення конкурентоспроможності української економіки // Фінанси України. — 2007. — №9. — С. 34—41.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2010 р.